

UZBEK LAW REVIEW

VOLUME 1
2025

**ЎЗБЕКИСТОН ҚОНУНЧИЛИГИ
ТАҲЛИЛИ**

UZBEKISTAN LAW REVIEW

**ОБЗОР ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА
УЗБЕКИСТАНА**

ИЛМИЙ ТАҲЛИЛИЙ ЖУРНАЛ	SCIENTIFIC ANALYTICAL JOURNAL	НАУЧНО АНАЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

**2025
№1**

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ

БОШ МУҲАРРИР:

Гулямов Саид Саидахарович – юридик фанлари доктори, профессор.

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ АЪЗОЛАРИ:

Рустамбеков Исламбек Рустамбекович – ю.ф.д., профессор.

Хужаев Шохжон Акмалжон ўғли – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори.

Оқюлов Омонбой – ю.ф.д., профессор.

Эргашев Восит Ёқубович – ю.ф.н., профессор.

Махкамов Отабек Мухтарович – ю.ф.д.

Суюнова Дилбар Жолдасбаевна – ю.ф.д., доц.

Мусаев Бекзод Турсунбоевич – ю.ф.д., доц.

Беков Ихтиёр – ю.ф.д., проф.

Бозоров Сардор Сохибжонович – ю.ф.д., проф. в.б.

Хазраткулов Одилбек Турсунович – юридик фанлари номзоди, доцент.

Самарходжаев Ботир Билялович – ю.ф.д., профессор.

Ходжаев Бахшилло Камалович – ю.ф.д., профессор.

Нарзиёв Отабек Саъдиевич – ю.ф.д., проф. в.б.

Жолдасова Шахноза Батировна – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори.

Маълумот олиш учун қуйидагиларга мурожаат этиш сўралади:

**Гулямов Саид Саидахарович,
Рустамбеков Исламбек Рустамбекович**
ТДЮУ, Халқаро хусусий ҳуқуқ кафедраси,
Ўзбекистон Республикаси, Тошкент ш., 100047,
Сайилгоҳ кўчаси, 35. Тел: 233-66-36

"Ўзбекистон қонунчилиги таҳлили"нинг электрон
нускаси Интернетдаги www.library-tsul.uz ёки
www.lawreview.uz сайтида жойлаштирилган.

**Журнал 2013 йилдан Ўзбекистон Республикаси
Вазирлар Маҳкамасининг Олий Аттестация
комиссияси журналлари рўйхатига киритилган.**

Ушбу журналда баён этилган натижалар, хулосалар, талқинлар уларнинг муаллифларига тегишли бўлиб, Ўзбекистон Республикаси ёки Тошкент давлат юридик университети сиёсати ёки фикрини акс эттирмайди.

2025 йилда нашр этилди.

Муаллифлик ҳуқуқлари Тошкент давлат юридик университетида тегишли. Барча ҳуқуқлар ҳимояланган. Журнал материалларидан фойдаланиш, тарқатиш ва кўпайтириш Тошкент давлат юридик университети рухсати билан амалга оширилади. Ушбу масалалар бўйича Тошкент давлат юридик университети мурожаат этилади. Ўзбекистон Республикаси, Тошкент ш., 100047, Сайилгоҳ кўчаси, 35.

ISSN 2181-8118

Масъул котиб: **И. Рустамбеков**
Наشريёт муҳаррири: **Н. Ниязова**
Техник муҳаррир: **Д. Козимов**
Лицензия № 02-0074

Босишга рухсат этилди – 28.03.2025

Наشريёт ҳисоб табоғи – 5

«IMPRESS MEDIA» босмахонасида босилди
Адади – 100 нуска.

ИЛМИЙ-ТАҲЛИЛИЙ
ЖУРНАЛ

1/2025

Умаров Аббосжон Аслиддин ўғли
Тошкент давлат юридик университети
мустақил изланувчиси

ЎЗБЕКИСТОНДА СУҒУРТА ФАОЛИЯТИ УСТИДАН ДАВЛАТ НАЗОРАТИНИ АМАЛГА ОШИРИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ МЕХАНИЗМЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Аннотация. Мақолада Ўзбекистонда суғурта фаолияти устидан давлат назоратини амалга оширишнинг ҳуқуқий механизмлари таҳлил қилинади. Мамлакатимизда суғурта бозори ривожланиб бораётган бугунги кунда давлат назоратининг самарали тизимини яратиш долзарб масалалардан биридир. Суғурта фаолиятини давлат томонидан тартибга солиш ва назорат қилишнинг норматив-ҳуқуқий базаси таҳлил қилиниб, амалиётда юзага келаётган муаммолар аниқланган. Суғурта соҳасида давлат назоратини амалга оширувчи ваколатли органлар фаолияти, уларнинг ваколатлари ва мажбуриятларининг ҳуқуқий жиҳатлари ўрганилган. Хусусан, Молия вазирлиги ҳузуридаги Суғурта бозорини ривожлантириш агентлиги фаолиятининг ҳуқуқий асослари, унинг ваколатлари ва мажбуриятлари таҳлил қилинган. Шунингдек, суғурта компанияларининг лицензиялаш, молиявий барқарорлигини таъминлаш ва назорат қилиш бўйича ҳуқуқий механизмлар ўрганилган. Мақолада хорижий давлатларнинг суғурта фаолияти устидан давлат назоратини амалга ошириш тажрибаси таҳлил қилиниб, Ўзбекистон тизимида жорий этиш мумкин бўлган илғор тажрибалар аниқланган. Юртимизда суғурта фаолияти устидан давлат назоратини такомиллаштиришга қаратилган бир қатор таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган. Хусусан, суғурта компаниялари фаолиятини текшириш методологияси, суғурта маҳсулотларини стандартлаштириш, суғурта назорати соҳасидаги халқаро тажрибалардан самарали фойдаланиш бўйича таклифлар берилган.

Калит сўзлар: суғурта, давлат назорати, суғурта фаолияти, ҳуқуқий механизм, Суғурта бозорини ривожлантириш агентлиги, лицензиялаш, молиявий барқарорлик, суғурта компаниялари, назорат органлари, ҳуқуқий асослар, хориж тажрибаси, пруденциал назорат, суғурта қонунчилиги.

Abstract. The article analyzes the legal mechanisms of implementing state supervision over insurance activities in Uzbekistan. In today's developing insurance market in our country, creating an effective system of state supervision is one of the urgent issues. The regulatory and legal framework for state regulation and supervision of insurance activities has been analyzed, and problems arising in practice have been identified. The legal aspects of the activities of authorized bodies carrying out state supervision in the insurance sector, their powers and responsibilities have been studied. In particular, the legal foundations of the Agency for Insurance Market Development under the Ministry of Finance, its powers and responsibilities have been analyzed. Legal mechanisms for licensing,

ensuring financial stability, and controlling insurance companies have also been studied. The article analyzes the experience of foreign countries in implementing state supervision over insurance activities and identifies best practices that can be implemented in Uzbekistan's system. A number of proposals and recommendations aimed at improving state supervision over insurance activities in our country have been developed. In particular, proposals have been made regarding the methodology for inspecting insurance companies, standardization of insurance products, and effective use of international experience in insurance supervision.

Keywords: insurance, state supervision, insurance activities, legal mechanism, Insurance Market Development Agency, licensing, financial stability, insurance companies, supervisory authorities, legal framework, foreign experience, prudential supervision, insurance legislation.

Аннотация. В статье анализируются правовые механизмы осуществления государственного надзора за страховой деятельностью в Узбекистане. В современных условиях развивающегося страхового рынка в нашей стране создание эффективной системы государственного надзора является одной из актуальных задач. Проанализирована нормативно-правовая база государственного регулирования и надзора за страховой деятельностью, выявлены проблемы, возникающие на практике. Изучены правовые аспекты деятельности уполномоченных органов, осуществляющих государственный надзор в сфере страхования, их полномочия и обязанности. В частности, проанализированы правовые основы деятельности Агентства по развитию страхового рынка при Министерстве финансов, его полномочия и обязанности. Также изучены правовые механизмы лицензирования, обеспечения финансовой устойчивости и контроля страховых компаний. В статье проанализирован опыт зарубежных стран по осуществлению государственного надзора за страховой деятельностью и определены передовые практики, которые могут быть внедрены в систему Узбекистана. Разработан ряд предложений и рекомендаций, направленных на совершенствование государственного надзора за страховой деятельностью в нашей стране. В частности, даны предложения по методологии проверки деятельности страховых компаний, стандартизации страховых продуктов, эффективному использованию международного опыта в области страхового надзора.

Ключевые слова: страхование, государственный надзор, страховая деятельность, правовой механизм, Агентство по развитию страхового рынка, лицензирование, финансовая устойчивость, страховые компании, надзорные органы, правовые основы, зарубежный опыт, пруденциальный надзор, страховое законодательство

Кириш

Суғурта фаолияти молия тизимининг муҳим таркибий қисми сифатида иқтисодиётда барқарорликни таъминлаш, фуқаролар ва юридик

шахсларнинг мулкӣ манфаатларини ҳимоя қилиш, инвестиция маблағларини жалб қилиш ва уларни иқтисодиёт тармоқларига йўналтиришда муҳим аҳамият касб этади. Бозор иқтисодиёти шароитида суғурта муносабатларини самарали ташкил этиш ва ривожлантириш, бу соҳадаги фаолият йўналишларини тартибга солишнинг ҳуқуқий механизмларини такомиллаштириш долзарб масалалардан бири ҳисобланади.

Суғурта муносабатларини тартибга солувчи қонуности ҳужжатлари тизими яратилган бўлиб, улар суғурта бозори профессионал иштирокчиларининг фаолиятини, суғурта соҳасидаги лицензиялаш тартибини, суғурта захираларини шакллантириш ва жойлаштириш тартибини, суғурта компанияларининг молиявий барқарорлиги ва тўлов қобилияти мезонларини белгилайди.

Суғурта воситачилари, актуарийлар, сюрвейерлар ва суғурта бозорининг бошқа профессионал иштирокчилари суғурта хизматлари бозорининг ривожланишига муносиб ҳисса қўшмоқдалар.

Суғурта фаолияти устидан давлат назоратини амалга ошириш бўйича Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳузуридаги Суғурта бозорини ривожлантириш агентлиги ташкил этилган. Агентлик суғурта фаолиятини лицензиялаш, суғурта ташкилотларининг молиявий барқарорлиги ва тўлов қобилиятини назорат қилиш, суғурта ва қайта суғурта ташкилотларининг ҳисоботларини таҳлил қилиш, суғурта бозори профессионал иштирокчиларининг фаолиятини текшириш каби муҳим назорат функцияларини амалга оширади.

Бироқ, суғурта фаолияти устидан давлат назоратининг амалдаги тизими суғурта бозорининг жадал ривожланиши, суғурта хизматларининг сифати ва турларининг кенгайиши, халқаро стандартларнинг жорий этилиши шароитида қатор муаммоларга дуч келмоқда. Хусусан, суғурта ташкилотларининг молиявий барқарорлиги ва тўлов қобилиятини назорат қилиш механизмларини такомиллаштириш, суғурта хизматлари сифатини назорат қилиш тизимини яратиш, суғурта воситачилари фаолиятини назорат қилиш механизмларини ривожлантириш, суғурта соҳасидаги профессионал кадрларни тайёрлаш ва малакасини ошириш тизимини такомиллаштириш долзарб масалалар ҳисобланади.

Жаҳон амалиётида суғурта фаолияти устидан давлат назоратини амалга оширишнинг илғор механизмлари ва усуллари жорий этилмоқда. Хусусан, Solvency II (Европа Иттифоқи), ICP (Суғурта назорати халқаро ассоциацияси) каби халқаро стандартлар суғурта компанияларининг молиявий барқарорлиги ва тўлов қобилиятини назорат қилишнинг самарали усулларини назарда тутди [1]. Ривожланган давлатларда суғурта фаолияти устидан назоратни амалга оширувчи мустақил идоралар (масалан, АҚШдаги Штатларнинг суғурта назорати идоралари, Германиядаги Федерал молиявий назорат хизмати) фаолият кўрсатади. Бундан ташқари, суғурта бозори иштирокчиларининг фаолиятини ўзини ўзи тартибга солиш механизмлари (масалан, Буюк Британиядаги

Financial Conduct Authority) самарали қўлланилмоқда.

Ўзбекистонда суғурта фаолияти устидан давлат назоратини амалга оширишнинг ҳуқуқий механизмларини такомиллаштириш суғурта компанияларининг молиявий барқарорлигини ошириш, суғурта хизматлари истеъмолчиларининг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш, суғурта бозорининг шаффофлигини таъминлаш, халқаро стандартларни ва илғор хорижий тажрибани жорий этиш имконини беради. Бу эса, ўз навбатида, миллий суғурта бозорининг ривожланишига, суғурта хизматлари сифатининг ошишига, суғурта компанияларининг рақобатбардошлигини таъминлашга ва жаҳон суғурта бозорига интеграциялашувига ёрдам беради.

АДАБИЁТЛАР ШАРҲИ

Ўзбекистонда суғурта фаолияти устидан давлат назоратини амалга оширишнинг ҳуқуқий механизмларини такомиллаштириш мавзуси кўплаб маҳаллий ва хорижий олимлар томонидан ўрганилган. Қуйида биз ушбу соҳадаги асосий илмий ишларни таҳлил қилиб, уларнинг ҳулосаларига муносабат билдирамиз.

Ҳ.Р. Раҳмонқулов фуқаролик-ҳуқуқий муносабатлар доирасида суғурта фаолиятини тартибга солиш масалаларини чуқур ўрганган. Унинг фикрича, “фуқаролик-ҳуқуқий муносабат объекти бўлиб, ушбу муносабат қаратилган нарса, субъектларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари қаратилган нарса ва ҳуқуқий муносабат ҳаракати таъсир кўрсатувчи нарса тушунилади” [2]. Бу ёндашув суғурта муносабатларида иштирок этувчи томонларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятларини тушунишда муҳим аҳамиятга эга. Бизнинг фикримизча, Раҳмонқуловнинг назарий концепциялари суғурта муносабатларини фуқаролик-ҳуқуқий жиҳатдан тушуниш учун асос бўлиб хизмат қилса-да, суғурта фаолияти устидан давлат назоратининг оммавий-ҳуқуқий жиҳатларини тўлиқ қамраб ололмайди. Бу ҳолат айниқса суғурта компанияларининг молиявий барқарорлиги ва тўлов қобилиятини назорат қилиш механизмларини такомиллаштиришда кўзга ташланади.

М.А. Аминжонова суғуртанинг ижтимоий-иқтисодий аҳамиятини таҳлил қилиб, “суғурта жисмоний ва юридик шахсларни бозор иқтисодиёти шароитида вужудга келадиган ҳар қандай молиявий инқирозлардан ҳимоялашнинг асосий воситасидир” [3] деб таъкидлайди. Бу қараш суғурта назоратининг аҳамиятини таъкидлайди, аммо бизнинг фикримизча, муаллиф давлат назоратининг ҳуқуқий механизмларига етарлича эътибор қаратмаган. Суғурта назорати нафақат суғурта бозорини ҳимоя қилиш, балки уни ривожлантириш ва истеъмолчилар ҳуқуқларини таъминлаш воситаси ҳам эканлигини ҳисобга олиш зарур.

Н.Н. Абдуллаеванинг фикрига кўра, “жавобгарликни суғурталаш – бу суғурта соҳаларидан бири бўлиб, бунда суғурта объекти суғурталанувчининг қандайдир ҳатти-ҳаракати учун учинчи шахслар олдидаги жавобгарлигидир” [4]. Бизнинг фикримизча, ушбу таъриф жавобгарликни суғурталашнинг моҳиятини аниқ ифодалайди, аммо давлат назоратини амалга

ошириш нуқтаи назаридан мажбурий суғурта турларининг хусусиятларини ҳисобга олиш ва тартибга солиш механизмларини такомиллаштириш керак.

Ш.Ў. Джанадиловнинг тадқиқотларида суғурта фаолиятига ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш масалалари кўриб чиқилган. Унинг фикрича, “суғурта фаолияти пул маблағлари фондини яратиш усулларини ўзида мужассамлаштирган тизим бўлиб, маҳсулот ишлаб чиқаришнинг рақобатбардошлигини ошириш, маҳсулот экспорти ҳамда импорти, ишлаб чиқариш интеграцияси кабилар билан узвий боғлиқликда амалга ошириладиган фаолиятларни рисклардан ҳимоялашга хизмат қилади” [5]. Биз бу фикрга асосан қўшиламыз, лекин рақамли технологияларнинг ривожланиши суғурта фаолияти устидан давлат назоратини амалга оширишнинг янги усулларини ишлаб чиқишни талаб қилади. Бу борада рақамли суғурта маҳсулотларини назорат қилиш, суғурталовчиларнинг рақамли платформаларини лицензиялаш, киберхавфсизликни таъминлаш масалаларини ҳам қонунчиликда акс эттириш лозим.

А.У. Эргашев транспорт воситалари эгалари фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш масалаларини ўрганган. У “мажбурий суғуртанинг мазкур турида суғурта предмети бўлиб, зарар етказилиши хавфи эҳтимоли ва бунинг учун фуқаролик-ҳуқуқий жавобгарликнинг вужудга келиши ҳисобланади” [6] деб таъкидлайди. Бизнинг фикримизча, бу ёндашув мажбурий суғурта турларини назорат қилишда муҳим аҳамиятга эга, аммо назорат механизмлари нафақат суғурта ҳодисаси юз берганда тўловларнинг амалга оширилишини, балки суғурта компанияларининг молиявий барқарорлиги, суғурта захираларининг етарлилиги ва шаффофлигини ҳам қамраб олиши керак.

В.Ю. Абрамов суғурта назоратининг халқаро тажрибасини таҳлил қилиб, “суғурта фаолияти устидан давлат назоратининг асосий принциплари адолатлилик, тенглик, шаффофлик ва тартибга солиш харажатларини камайтиришга қаратилган бўлиши керак” [7] деб таъкидлайди. Бизнинг фикримизча, бу принциплар Ўзбекистонда суғурта назоратини такомиллаштиришда асос бўлиб хизмат қилиши мумкин, аммо миллий суғурта бозорининг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олиш зарур.

В.В. Витрянский ва М.И. Брагинский суғурта шартномасининг ҳуқуқий табиатини таҳлил қилиб, “ҳар қандай ҳолат эмас айнан шартномада назарда тутилган белгиларга жавоб берадиганларигина суғурта ҳодисаси ҳисобланади” [8] деб таъкидлайдилар. Бу ёндашув суғурта фаолиятини назорат қилиш механизмларини такомиллаштиришда муҳим аҳамиятга эга, аммо бизнинг фикримизча, давлат назорати нафақат суғурта шартномалари шартларининг бажарилишини, балки суғурта бозорининг барқарорлигини, суғурта ташкилотларининг капиталлашуви ва тўлов қобилиятини ҳам назорат қилиши керак.

И.А. Волкова касбий жавобгарликни мажбурий суғурта қилиш масалаларини ўрганиб, “касбий жавобгарликни мажбурий суғурта қилишнинг мақсади

аввало, манфаатларни ва контрагентнинг ҳаракатларидан жабрланувчини ҳимоя қилиш ҳисобланади” [9] деб таъкидлайди. Бизнинг фикримизча, бу ёндашув мажбурий суғурта турларини тартибга солиш механизмларини такомиллаштиришда муҳим аҳамиятга эга, аммо суғурта компанияларининг молиявий барқарорлигини таъминлаш, суғурта бозорининг ривожланишини рағбатлантириш каби масалаларни ҳам иноватга олиш керак.

А.Х. Баширова суғурта шартномаси предмети ва объектини таҳлил қилиб, “шартнома предметини шартнома объекти (тарафларнинг эрки йўналтирилган моддий ёки номоддий неъматлар) бўйича суғурта қилдирувчининг ҳуқуқ ва мажбуриятлари ташкил этилади” [10] деб таъкидлайди. Бизнинг фикримизча, бу ёндашув суғурта муносабатларини тушунишда муҳим аҳамиятга эга, аммо давлат назоратини амалга оширишда суғурта маҳсулотларининг турли хусусиятларини ҳисобга олиш, суғурта шартномалари шартларининг адолатлилигини назорат қилиш механизмларини такомиллаштириш зарур.

И.Б. Зокировнинг фикрича, “фуқаролик-ҳуқуқий муносабатнинг объекти деб, фуқаролик-ҳуқуқий муносабатда қатнашувчи шахсларнинг ҳаракатлари қаратилган ҳамда субъектив ҳуқуқлари ва мажбуриятлари белгиланган моддий ва номоддий неъматларга айтилади” [11]. Бизнинг фикримизча, бу таъриф суғурта муносабатларининг объектини тушунишда муҳим аҳамиятга эга, аммо суғурта фаолияти устидан давлат назоратини амалга оширишда суғурта объектларининг хусусиятларини ҳисобга олиш, суғурта ҳодисаларини аниқлаш, суғурта товонларини тўлаш механизмларини назорат қилиш масалаларини ҳам қамраб олиш керак.

С.В. Дедиков мулкий суғурта шартномасини таҳлил қилиб, уни “фидуциар, яъни ишончга асосланган шартномалар категориясига киритади ва суғурта қилдирувчининг суғурталовчига нисбатан ишончи бўлмаганда мулкий суғурта шартномаси вужудга келмаслигини” [12] таъкидлайди. Бизнинг фикримизча, бу ёндашув суғурта назоратини такомиллаштиришда муҳим аҳамиятга эга, аммо давлат назорати нафақат суғурта муносабатларида ишончни таъминлаш, балки суғурта компанияларининг молиявий барқарорлигини, суғурта захираларининг етарлилигини, суғурта товонларининг ўз вақтида ва тўлиқ тўланишини ҳам назорат қилиши керак.

Е.И. Четырус суғурта шартномасининг ҳуқуқий табиатини ўрганиб, “суғурта шартномаси кучга кириши суғурта бадалини тўлаши билан боғлиқ ҳисобланади ва бир томонидан қараганда суғурта шартномаси реал шартномадай таассурот уйғотади” [13] деб таъкидлайди. Бизнинг фикримизча, бу ёндашув суғурта шартномаларининг ҳуқуқий табиатини тушунишда муҳим аҳамиятга эга, аммо суғурта фаолияти устидан давлат назоратини амалга оширишда суғурта шартномаларининг тузилиши, суғурта мукофотларининг тўланиши, суғурта захираларининг шакллантирилиши каби масалаларни янада чуқурроқ ўрганиш зарур.

Хорижий тажрибани таҳлил қилиш асосида М.М.

Агарков, Е.А. Флейшиц, О.С. Иоффе, О.А. Красавчиков, Г.К. Матвеев, А.Г.Быков сингари олимларнинг суғурта назоратига оид қарашлари ўрганилган. Уларнинг фикрича, суғурта назоратининг самарадорлиги суғурта компанияларининг молиявий барқарорлигини, суғурта захираларининг етарлилигини, суғурта шартномаларининг шартларини назорат қилиш механизмларининг такомиллашганлигига боғлиқ. Бизнинг фикримизча, бу ёндашувлар Ўзбекистонда суғурта фаолияти устидан давлат назоратини такомиллаштиришда қўлланилиши мумкин, аммо миллий суғурта бозорининг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олиш зарур.

Юқоридаги таҳлиллар шуни кўрсатадики, Ўзбекистонда суғурта фаолияти устидан давлат назоратини амалга оширишнинг ҳуқуқий механизмларини такомиллаштириш мавзуси кўплаб олимлар томонидан ўрганилган бўлса-да, бу соҳада ҳал қилиниши лозим бўлган қатор масалалар мавжуд. Хусусан, суғурта компанияларининг молиявий барқарорлигини назорат қилиш механизмларини такомиллаштириш, суғурта фаолиятини лицензиялаш тартибини такомиллаштириш, суғурта хизматлари истеъмолчиларининг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш механизмларини ривожлантириш, суғурта фаолияти соҳасидаги халқаро стандартларни жорий этиш, суғурта бозори профессионал иштирокчиларининг фаолиятини тартибга солиш механизмларини такомиллаштириш долзарб масалалар ҳисобланади.

Методология

Мазкур тадқиқотда ўрганилаётган мавзу бўйича комплекс ёндашувдан фойдаланилди. Асосий усуллар сифатида қиёсий-ҳуқуқий таҳлил, тизимли-таркибий, тарихий-ҳуқуқий ва мантиқий таҳлил усуллари қўлланилди. Суғурта фаолияти устидан давлат назоратининг ҳуқуқий механизмларини ўрганишда норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар мазмунини таҳлил қилиш, суғурта соҳасида мамлакатимиз ва хорижий давлатлар тажрибаларини қиёсий ўрганиш, амалиётдаги муаммоларни тизимли равишда таҳлил қилиш орқали назорат механизмларини такомиллаштириш юзасидан хулоса ва таклифлар ишлаб чиқилди. Мавзунини ўрганишда тизимли ёндашув орқали суғурта фаолиятини назорат қилишнинг барча босқичлари комплекс равишда таҳлил қилинди.

Натижалар

Ўзбекистон Республикасининг 2021 йил 23 ноябрдаги “Суғурта фаолияти тўғрисида”ги Қонуни суғурта фаолияти устидан давлат назоратини амалга оширишнинг асосий ҳуқуқий ҳужжати ҳисобланади. Ушбу қонуннинг 6-боби “Суғурта фаолиятини давлат томонидан тартибга солиш” деб номланади ва унда давлат назоратининг мақсадлари, вазифалари, асосий йўналишлари, назоратни амалга оширувчи ваколатли органнинг функциялари, ҳуқуқлари ва мажбуриятлари белгиланган.

Қонуннинг 47-моддасига мувофиқ, суғурта фаолияти устидан давлат назоратини амалга оширишнинг асосий вазифалари сифатида қуйидагилар белгиланган:

бажарилиши мажбурий бўлган тўловга

қобилиятлилик нормативларини ҳамда уларни аниқлаш тартибини, айрим таваккалчиликлар бўйича суғурталовчилар (қайта суғурталовчилар) мажбуриятларининг йўл қўйиладиган энг кўп ёки энг кам миқдорини ва мажбуриятларнинг жами миқдорини ҳисоблаб чиқариш услубини, суғурталовчиларнинг (қайта суғурталовчиларнинг) тўловга қобилиятлиликка доир ахборотни тақдим этиш тартиби ва муддатларини белгилайди;

суғурта бозорининг профессионал иштирокчилари томонидан суғурта фаолияти тўғрисидаги қонунчиликка риоя этилишини, тўловга қобилиятлиликнинг белгиланган нормативлари ва уларнинг молиявий барқарорлигининг бошқа талаблари таъминланишини назорат қилади;

суғурталовчиларнинг (қайта суғурталовчиларнинг) ва суғурта брокерларининг суғурта фаолиятини лицензиялайди;

суғурталовчиларнинг (қайта суғурталовчиларнинг) суғурта захиралари маблағларини шакллантириш ҳамда жойлаштириш тартиби ва шартларини, шунингдек бундай маблағларнинг ҳисобини юритиш ва улар бўйича ҳисоботлар тузиш тартибини белгилайди;

суғурта захиралари маблағларининг энг кам миқдорини белгилайди;

суғурталовчилар (қайта суғурталовчилар) томонидан тақдим этиладиган молиявий ҳисоботларнинг ва улар томонидан эълон қилинадиган йиллик молиявий ҳисоботнинг шаклини, шунингдек уни тақдим этиш ҳамда эълон қилиш тартиби ва муддатларини белгилайди;

қонунчиликка мувофиқ суғурта бозори профессионал иштирокчиларининг фаолиятини текширишни амалга оширади ва уларга аниқланган қоидабузарликларни бартараф этиш тўғрисида, шу жумладан суғурта хизматлари истеъмолчилари ҳуқуқларининг бузилишига олиб келувчи сабабларни бартараф этиш ҳақида ижро қилиниши мажбурий бўлган кўрсатмалар киритади;

суғурталовчи (қайта суғурталовчи) томонидан суғурта фаолияти тўғрисидаги қонунчилик, шу жумладан белгиланган иқтисодий нормативлар бузилганлиги учун суғурталовчининг (қайта суғурталовчининг) устав фонди (устав капитали) энг кам миқдорининг 0,1 фоизига миқдорида, белгиланган тартибда жарима солади;

суғурталовчилар (қайта суғурталовчилар) ва суғурта брокерлари лицензияларининг амал қилишини қонунчиликда белгиланган тартибда тўлиқ ёки айрим суғурта классларига нисбатан тўхтатиб туради, шунингдек уларнинг фаолиятини тугатиш тўғрисида судга мурожаат қилади;

жиноий фаолиятдан олинган даромадларни легаллаштиришга ҳамда терроризмни молиялаштиришга ва оммавий қирғин қуролини тарқатишни молиялаштиришга қарши курашиш тўғрисидаги қонунчилик бузилганлиги аниқланган тақдирда, суғурталовчиларга (қайта суғурталовчиларга) ҳамда суғурта воситачиларига нисбатан қонунчиликка мувофиқ чоралар ва санкциялар қўллади;

суғурта фаолиятини тартибга солиш ва уни назорат

қилиш борасидаги фаолият тўғрисида йиллик ҳисоботларни, шунингдек суғурта бозорининг молия йили давомидаги фаолияти ҳақидаги статистик маълумотларни расмий веб-сайтида ва оммавий ахборот воситаларида ҳар бир молия йили тугаганидан кейин олти ой ичида эълон қилади;

суғурталовчиларнинг (қайта суғурталовчиларнинг) инвестиция фаолиятини амалга ошириш тартиби ҳамда шартларини белгилайди;

актуар хизматлари кўрсатиш тартибини белгилайди;

актуарий малака сертификатини олиш учун ўқув дастурларини ҳамда малака имтиҳонлари топшириш тартибини ишлаб чиқади ва тасдиқлайди, мазкур сертификатни олиш ҳуқуқи учун малака имтиҳонини ўтказди;

белгиланган тартибда актуарий малака сертификатини беради, унинг амал қилишини тугатади ва уни бекор қилади, малака сертификатига эга бўлган актуарийлар реестрини юритади;

суғурта бозорининг профессионал иштирокчиларидан қонунчиликда белгиланган ахборотни сўраб олади;

қонунчиликка мувофиқ бошқа ваколатларни ҳам амалга оширади.

Қонунда “махсус ваколатли давлат органи” суғурта фаолияти устидан давлат назоратини амалга оширувчи орган сифатида белгиланган. Бу орган сифатида Суғурта бозорини ривожлантириш агентлиги фаолият юртимокда.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 52-боби суғурта шартномасига бағишланган бўлиб, 925-моддада суғурталовчиларга қўйиладиган талаблар, уларга лицензия бериш ва фаолияти устидан давлат назоратини амалга ошириш тартиби қонун билан белгиланиши кўрсатилган.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2002 йил 27 ноябрдаги “Суғурта хизматлари бозорини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 413-сон қарори билан “Суғурталовчилар ва суғурта брокерларининг суғурта фаолиятини лицензиялаш тўғрисида”ги низом тасдиқланган. Ушбу низом суғурта фаолиятини лицензиялаш тартибини, лицензия талаблари ва шартларини, лицензия беришни рад этиш асосларини, лицензияни тўхтатиб туриш ва бекор қилиш тартибини белгилайди.

Муҳокама

Ўзбекистонда суғурта фаолияти устидан давлат назоратини амалга оширишнинг ҳуқуқий механизмлари мамлакатимизда суғурта бозорини ривожлантиришнинг муҳим шarti ҳисобланади. Суғурта муносабатларини давлат томонидан тартибга солиш ва назорат қилишнинг ҳуқуқий асослари Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси, Фуқаролик кодекси, “Суғурта фаолияти тўғрисида”ги Қонун ва бошқа қонун ҳужжатларида белгиланган. Давлат назоратининг асосий мақсади суғурта хизматлари истеъмолчиларининг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш, суғурта бозори профессионал иштирокчилари фаолиятининг барқарорлигини таъминлаш, суғурта тизимининг ишончлилигини ошириш ва суғурта компанияларининг тўлов қобилиятини назорат қилишдан иборат.

Суғурта фаолияти устидан давлат назоратини амалга оширишнинг ҳуқуқий механизмларини таҳлил қилиш учун, аввало, ушбу соҳада амалга оширилаётган ислохотлар ва тартибга солиш тизимини ўрганиш муҳимдир. Г.Ҳаликулованинг таъкидлашича, Ўзбекистонда суғурта қонунчилиги ривожланишини қуйидаги босқичларга бўлиш мумкин: биринчи босқич (1991-1997) суғурта тизимида бозор муносабатлари шаклланишининг бошланиши, хусусий акциядорлик ва давлат компанияларининг пайдо бўлиши; иккинчи босқич (1997-2002) суғурта қонунчилигининг суғурта операцияларини тартибга солувчи ва фуқаролик, маъмурий, давлат молиявий ва халқаро ҳуқуқнинг меъёрларини бирлаштирувчи мустақил ҳуқуқий институт сифатида қарор топиши билан боғлиқ[14].

Амалиётда суғурта ташкилотларининг молиявий барқарорлигини самарали назорат қилиш учун халқаро стандартлар ва тамойилларни жорий этиш масаласи долзарб бўлиб қолмоқда. Жаҳон амалиётида суғурта компанияларининг молиявий барқарорлиги ва тўлов қобилиятини назорат қилишда риск-асосланган ёндашув кенг қўлланилмоқда. Бу борада Европа Иттифоқининг Solvency II стандарти суғурта компанияларининг молиявий барқарорлигини таъминлашнинг уч устунини назарда тутди: миқдорий талаблар (капиталнинг етарлилиги, капиталнинг минимал талаблари, инвестиция рискларини бошқариш), сифат талаблари (ички назорат тизими, рискларни бошқариш тизими, актуар функциялар) ва ахборот ошкоралиги (молиявий ҳисоботларни эълон қилиш, назорат органларига ҳисобот тақдим этиш)5.

Ўзбекистонда суғурта фаолияти устидан давлат назоратини амалга ошириш тизими аста-секин риск-асосланган ёндашувга ўтиш йўлидан бормоқда. Бироқ, амалиётда суғурта ташкилотларининг молиявий барқарорлигини баҳолаш усуллари ва мезонларини такомиллаштириш, суғурта захираларининг етарлилигини назорат қилиш механизмларини ривожлантириш, суғурта компанияларининг инвестиция сиёсатини назорат қилиш усуллари самарали қўллаш масалалари ҳал қилинишни талаб этмоқда.

Суғурта фаолияти устидан давлат назоратини амалга ошириш механизмларини такомиллаштиришда суғурта бозорининг профессионал иштирокчилари фаолиятини назорат қилиш тизимини ривожлантириш масаласи муҳим ўрин тутди. Ўзбекистон Республикасида суғурта брокерлари, суғурта агентлари, актуарийлар, аджастерлар, сюрвейерлар каби суғурта бозорининг профессионал иштирокчилари фаолиятини тартибга солиш ва назорат қилишнинг ҳуқуқий асослари яратилган. Бироқ, ушбу соҳада профессионал малака талабларини ошириш, фаолиятни лицензиялаш ва аттестациядан ўтказиш тартибини такомиллаштириш, касбий этика қоидаларини ривожлантириш, малака оширишнинг узлуксиз тизимини жорий этиш муҳим вазифалар сифатида қолмоқда.

Суғурта фаолияти устидан давлат назоратини амалга оширишда суғурта компанияларининг ҳисоботларини йиғиш, таҳлил қилиш ва баҳолаш тизимини такомиллаштириш масаласи муҳим аҳамият касб этади. Суғурта ташкилотларидан молиявий ҳисоботларни

йиғиш, уларни таҳлил қилиш ва баҳолашнинг автоматлаштирилган тизимини яратиш суғурта компанияларининг молиявий барқарорлиги ва тўлов қобилиятини оператив назорат қилиш имконини беради. Мазкур масалада рақамли технологияларни қўллаш, ҳисоботларни тақдим этишнинг электрон шакллари жорий этиш, маълумотларни таҳлил қилишнинг замонавий усуллари қўллаш кабилар муҳим аҳамият касб этади.

Д.Р. Махмудов таъкидлаганидек, “суғурта фаолиятини тартибга солиш, суғурта компанияларининг суғурта қилдирувчилар олдидаги мажбуриятларини лозим даражада бажаришини таъминлаш ва суғурта бозори барқарорлигини таъминлаш учун давлат томонидан назоратни самарали амалга ошириш зарур” [15].

Ўзбекистонда суғурта фаолияти устидан давлат назоратини амалга оширишнинг ҳуқуқий механизмларини такомиллаштиришда халқаро ҳамкорлик ва хорижий илғор тажрибани ўрганиш муҳим аҳамият касб этади. Суғурта назоратчилари халқаро ассоциацияси (IAIS) томонидан ишлаб чиқилган суғурта фаолиятини назорат қилишнинг асосий тамойиллари (ICP) суғурта назоратининг самарали тизимини яратиш учун халқаро стандартларни белгилаб беради. Ушбу тамойиллар суғурта назорати органларининг мақомини, ваколатларини, суғурта компанияларининг лицензияланиши, корпоратив бошқаруви, молиявий барқарорлиги, ҳисобот тақдим этиш тартиби, назорат чораларини қўллаш ва бошқа масалаларни қамраб олади [16].

Бироқ, суғурта фаолияти устидан давлат назоратини амалга оширишда халқаро стандартларни жорий этиш, хорижий илғор тажрибани ўрганиш ва қўллаш борасида ҳали кўп ишлар амалга оширилиши лозим. Хусусан, суғурта компанияларининг молиявий барқарорлиги ва тўлов қобилиятини баҳолашда риск-асосланган ёндашувни жорий этиш, суғурта назорати органлари фаолиятининг самарадорлигини ошириш, суғурта компанияларининг корпоратив бошқарув тизимини такомиллаштириш, суғурта хизматлари истеъмолчиларининг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш механизмларини ривожлантириш масалалари муҳим аҳамият касб этади.

Ўзбекистонда суғурта фаолияти устидан давлат назоратини амалга оширишнинг ҳуқуқий механизмларини такомиллаштиришда яна бир муҳим масала – бу назорат органлари ва суғурта бозори иштирокчилари ўртасидаги ҳамкорлик ва мулоқотни ривожлантириш масаласидир. Суғурта ассоциацияси, суғурта компаниялари уюшмаси, актуарийлар уюшмаси каби ўзини ўзи тартибга солувчи ташкилотларнинг суғурта бозорини тартибга солиш ва назорат қилишдаги иштирокини ошириш муҳим аҳамият касб этади.

Хулоса қилиб айтганда, Ўзбекистонда суғурта фаолияти устидан давлат назоратини амалга оширишнинг ҳуқуқий механизмларини такомиллаштириш суғурта бозорини ривожлантиришнинг муҳим шарти ҳисобланади. Суғурта ташкилотларининг молиявий барқарорлигини таъминлаш, суғурта хизматлари сифатини ошириш, суғурта хизматлари истеъмолчиларининг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш, суғурта бозорининг шаффофлигини ошириш, суғурта бозори профессионал

иштирокчиларининг фаолиятини самарали назорат қилиш, халқаро стандартларни жорий этиш каби масалалар давлат назоратининг асосий вазифалари сифатида қолмоқда. Ушбу вазифаларнинг самарали ҳал этилиши миллий суғурта бозорининг ривожланишига, суғурта хизматлари сифатининг ошишига, суғурта компанияларининг рақобатбардошлигини таъминлашга ва жаҳон суғурта бозорига интеграциялашувига ёрдам беради.

Хулоса

Суғурта фаолияти устидан давлат назоратини амалга оширишнинг ҳуқуқий механизмларини такомиллаштириш масаласи Ўзбекистонда суғурта бозорини ривожлантиришнинг муҳим шарти ҳисобланади. Ўтказилган таҳлиллар натижасида қуйидаги хулосаларга келиш мумкин.

Биринчидан, Ўзбекистонда суғурта фаолияти устидан давлат назоратининг ҳуқуқий асослари шакллانган бўлиб, унинг асосини Ўзбекистон Республикасининг “Суғурта фаолияти тўғрисида”ги Қонуни, Ўзбекистон Республикаси Президентининг тегишли фармон ва қарорлари, Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари ва бошқа қонуности ҳужжатлари ташкил этади. Бироқ, суғурта фаолияти устидан давлат назоратини амалга оширишнинг ҳуқуқий асослари тарқоқ бўлиб, уларни тизимлаштириш ва ягона норматив-ҳуқуқий ҳужжатда акс эттириш зарурати мавжуд. Бу борада, суғурта соҳасидаги норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг кодификациясини амалга ошириш ва “Суғурта кодекси”ни ишлаб чиқиш мақсадга мувофиқ. Зеро, Ўзбекистонда суғурта бозорида талаб ва таклифнинг ўсиши суғуртага оид норматив ҳужжатларни бирлаштириб, ягона ҳужжат – “Суғурта кодекси”ни ишлаб чиқишни тақозо этмоқда.

Иккинчидан, суғурта фаолияти устидан давлат назоратини амалга оширувчи ваколатли орган – Суғурта бозорини ривожлантириш агентлиги фаолиятининг ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш лозим. Хусусан, Агентликнинг назорат функцияларини амалга ошириш, ҳуқуқ ва мажбуриятларининг аниқ механизмларини яратиш, жавобгарлик чораларини белгилаш ва Агентлик фаолияти устидан жамоатчилик назоратини ўрнатиш масалаларини ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солиш зарур. Бунда халқаро тажриба, хусусан, Европа Иттифоқи, АҚШ, Осиё мамлакатларидаги суғурта назорати тизимларининг илғор жиҳатларини ҳисобга олиш мақсадга мувофиқ. Шунингдек, Агентлик фаолиятига халқаро стандартларни, жумладан, Суғурта назорати органлари халқаро ассоциацияси (IAIS) томонидан ишлаб чиқилган суғурта фаолияти устидан назоратнинг асосий принциплари (ICP)ни жорий этиш зарур.

Учинчидан, суғурта ташкилотларининг молиявий барқарорлиги ва тўлов қобилиятини назорат қилиш механизмларини такомиллаштириш лозим. Бу борада, Европа Иттифоқида жорий этилган Solvency II стандартининг элементларини ўрганиш ва миллий суғурта бозорининг хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда татбиқ этиш муҳим аҳамият касб этади. Суғурта ташкилотларининг молиявий барқарорлигини таъминлаш учун устав капиталининг минимал миқдорини белги-

лаш, суғурта захираларини шакллантириш ва жойлаштириш тартибини такомиллаштириш, инвестиция фаолиятини тартибга солиш, қайта суғурталаш механизмларини ривожлантириш каби масалаларни ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солиш зарур. Бу борада, суғурта ташкилотларининг устав капитали минимал миқдорини ошириш, суғурта захираларини хавфсиз ва юқори даромадли активларга жойлаштиришнинг ҳуқуқий механизмларини такомиллаштириш ўта муҳимдир.

Тўртинчидан, суғурта хизматлари истеъмоличиларининг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш механизмларини такомиллаштириш зарур. Бу борада, суғурта шартномаларининг намунавий шакллари ишлаб чиқиш, суғурта шартномаларида истеъмоличиларнинг ҳуқуқлари тўғрисида ахборот бериш, суғурта ҳодисаси юз берганда суғурта товонини тўлаш тартиби ва муддатларини аниқ белгилаш, низоларни судгача ҳал қилиш механизмларини яратиш, суғурта омбудсмани институтини жорий этиш каби масалаларни ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солиш лозим. Шунингдек, суғурта ташкилотлари фаолиятининг шаффофлигини таъминлаш, уларнинг молиявий ҳисоботларини эълон қилиш, суғурта хизматлари тўғрисида истеъмоличиларга тўлиқ ва ишончли ахборот бериш каби масалаларни ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солиш муҳим аҳамият касб этади.

Бешинчидан, суғурта воситачилари фаолиятини назорат қилиш механизмларини такомиллаштириш лозим. Бу борада, суғурта агентлари ва суғурта брокерлари фаолиятини лицензиялаш, уларнинг малакасига қўйиладиган талабларни белгилаш, фаолиятини назорат қилиш, ҳуқуқ ва мажбуриятларини аниқ белгилаш, жавобгарлик чораларини ўрнатиш каби масалаларни ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солиш зарур. Шунингдек, суғурта воситачиларининг профессионал жавобгарлигини суғурталаш механизмларини яратиш, уларнинг фаолияти устидан жамоатчилик назоратини ўрнатиш каби масалаларни ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солиш муҳим аҳамият касб этади.

Олтинчидан, суғурта фаолияти соҳасида халқаро ҳамкорликни ривожлантириш ва халқаро стандартларни жорий этиш лозим. Бу борада, Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳузуридаги Суғурта бозорини ривожлантириш агентлигининг халқаро ташкилотлар, хусусан, Суғурта назорати органлари халқаро ассоциацияси (IAIS), Европа суғурта ва пенсия фондлари назорати органлари ассоциацияси (EIOPA), Осиё ва Тинч океани минтақаси суғурта регуляторлари форуми (APRF) билан ҳамкорлигини кучайтириш, халқаро стандартларни миллий қонунчиликка имплементация қилиш, хорижий суғурта назорати органлари билан тажриба алмашиш каби масалаларни ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солиш зарур.

Еттинчидан, суғурта соҳасидаги кадрларни тайёрлаш ва малакасини ошириш тизимини такомиллаштириш лозим. Бу борада, суғурта ташкилотлари ходимларининг, суғурта воситачиларининг, суғурта экспертларининг, актуарийларнинг ва суғурта бозорининг бошқа профессионал иштирокчиларининг малакасига қўйиладиган талабларни белгилаш, уларнинг малака-

сини ошириш тизимини яратиш, профессионал сертификатлаш тизимини жорий этиш каби масалаларни ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солиш зарур. Шунингдек, суғурта соҳасидаги малакали кадрларни тайёрлаш учун олий таълим муассасаларида тегишли йўналишларни очиш, ўқув режа ва дастурларни такомиллаштириш, ўқув-методик таъминотни яратиш каби масалаларга эътибор қаратиш лозим.

Саккизинчидан, суғурта бозорида рақобат муҳитини ривожлантириш ва монополияга қарши курашиш механизмларини такомиллаштириш лозим. Бу борада, суғурта ташкилотларининг бозордаги улушини чеклаш, нархларни шакллантириш тамойилларини белгилаш, инсофсиз рақобатни олдини олиш, монополияга қарши курашиш органлари билан ҳамкорлик механизмларини яратиш каби масалаларни ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солиш зарур. Шунингдек, суғурта бозорида картель битимларининг тузилишини олдини олиш, нархларни сунъий равишда ошириш ҳолатларини аниқлаш ва бартараф этиш механизмларини яратиш каби масалаларга эътибор қаратиш лозим.

Тўққизинчидан, суғурта бозорининг шаффофлигини таъминлаш ва коррупцияга қарши курашиш механизмларини такомиллаштириш лозим. Бу борада, суғурта ташкилотларининг молиявий ҳисоботларини эълон қилиш, суғурта фаолиятини лицензиялаш жараёнининг шаффофлигини таъминлаш, суғурта хизматлари нархларини шакллантириш тамойилларини белгилаш, коррупцияга қарши курашиш органлари билан ҳамкорлик механизмларини яратиш каби масалаларни ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солиш зарур. Шунингдек, суғурта бозорида инсайдерлик ахбороти ва манипуляцияларнинг олдини олиш, суғурта фаолияти соҳасида манфаатлар тўқнашувини бартараф этиш механизмларини яратиш каби масалаларга эътибор қаратиш лозим.

Ўнинчидан, суғурта бозорини рақамлаштириш ва инновацион технологияларни жорий этиш механизмларини такомиллаштириш лозим. Бу борада, электрон суғурта полисларини жорий этиш, онлайн суғурта хизматларини ривожлантириш, суғурта фаолиятида рақамли технологияларни қўллаш, блокчейн технологияси ва сунъий интеллект тизимларини жорий этиш каби масалаларни ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солиш зарур. Шунингдек, суғурта ташкилотларининг ахборот хавфсизлигини таъминлаш, мижозларнинг шахсий маълумотларини ҳимоя қилиш, кибер хавфсизликни таъминлаш каби масалаларга эътибор қаратиш лозим.

Ўн биринчидан, мажбурий суғурта турларини ривожлантириш ва уларнинг самарадорлигини ошириш механизмларини такомиллаштириш лозим. Бу борада, транспорт воситалари эгаларининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш, иш берувчининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш, ташувчининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш каби мавжуд мажбурий суғурта турларининг самарадорлигини ошириш, шунингдек, фуқароларнинг ҳаёти ва соғлиғини мажбурий тиббий суғурталаш, табиий офатлар ва техноген хусусиятга эга ҳалокатлардан мулкларни мажбурий суғурталаш каби янги

мажбурий суғурта турларини жорий этиш механизмларини ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солиш зарур.

Ўн иккинчидан, суғурта ташкилотларининг инвестиция фаолиятини назорат қилиш механизмларини такомиллаштириш лозим. Бу борада, суғурта ташкилотларининг инвестиция фаолияти чегараларини белгилаш, суғурта захираларини жойлаштириш йўналишларини аниқлаш, инвестиция rischi даражасини баҳолаш, инвестиция қарорларини қабул қилиш тартибини белгилаш каби масалаларни ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солиш зарур. Шунингдек, суғурта ташкилотларининг инвестиция портфелини диверсификация қилиш, инвестиция rischi даражасини пасайтириш, инвестиция қарорларини қабул қилиш жараёнининг шаффофлигини таъминлаш каби масалаларга эътибор қаратиш лозим.

Ўн учинчидан, суғурта соҳасида жиноий фаолиятдан олинган даромадларни легаллаштиришга ва терроризмни молиялаштиришга қарши курашиш механизмларини такомиллаштириш лозим. Бу борада, суғурта ташкилотлари томонидан мижозларни идентификация қилиш ва верификация қилиш тартибини белгилаш, шубҳали операцияларни аниқлаш ва хабар бериш тизимини яратиш, ички назорат тизимини ривожлантириш каби масалаларни ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солиш зарур. Шунингдек, халқаро ташкилотлар, хусусан, Молиявий чораларни ишлаб чиқиш гуруҳи (FATF) тавсияларини миллий қонунчиликка имплементация қилиш, суғурта соҳасида жиноий фаолиятдан олинган даромадларни легаллаштиришга ва терроризмни молиялаштиришга қарши курашиш бўйича халқаро ҳамкорликни ривожлантириш каби масалаларга эътибор қаратиш лозим.

Хулоса қилиб айтганда, Ўзбекистонда суғурта фаолияти устидан давлат назоратини амалга оширишнинг ҳуқуқий механизмларини такомиллаштириш суғурта бозорининг барқарор ривожланишига, суғурта хизматлари сифатининг оширилишига, суғурта хизматлари истеъмолчиларининг ҳуқуқ ва манфаатларининг ҳимоя қилинишига, суғурта ташкилотларининг молиявий барқарорлигининг таъминланишига ва суғурта соҳасида халқаро ҳамкорликнинг ривожланишига хизмат қилади. Шунингдек, суғурта соҳасидаги давлат назоратининг самарадорлигини ошириш орқали мамлакатимизда суғурта хизматлари бозорининг жадал ривожланишига, суғурта маҳсулотларининг кенгайишига, суғурта хизматларининг сифатини оширишга, суғурта компанияларининг рақобатбардошлигини таъминлашга ва суғурта компанияларининг инвестиция фаолиятини ривожлантиришга эришиш мумкин. Бу эса, ўз навбатида, мамлакат иқтисодиётининг барқарор ривожланишига, аҳоли ва корхоналарнинг мулкӣ манфаатларининг ҳимоя қилинишига, мамлакатда сармоявий муҳитнинг яхшиланишига ва халқаро молия бозорларига интеграциялашувга хизмат қилади.

Адабиётлар рўйхати:

1.Абрамов В.Ю. Страхование: теория и практика / В. Ю. Абрамов. -- М.: Волтерс Клувер, 2007. -- 358 с.

2.Раҳмонқулов Ҳ.Р. Мажбурият ҳуқуқи. -- Тошкент: ТДЮИ, 2005. -- 46 б.

3.Аминжонов М. Бозор иқтисодиёти шароитида суғурта хизмати кўрсатишнинг фуқаролик ҳуқуқий муаммолари. Диссертация. Т.,-2004. 73-б.

4.Абдуллаева Н.Н. Правовое регулирование страхования ответственности: автореф. дисс. .... канд. юрид. наук. - Ташкент: 2006. -- С-10-11.

5.Джанадилов Ш.Ў. Суғурта фаолиятига ахборот-коммуникация технологияларини жорий этилишининг услубий асосларини такомиллаштириш. Иқтисодиёт фанлари бўйича дисс. (PhD). --Тошкент, 2018.-Б.14-15

6.Эргашев А.У. Транспорт воситалари эгалари фуқаролик жавобгарлиги мажбурий суғурта шартномасини қўллаш муаммолари: юрид. фан. ном. дис. ... -- Тошкент: 2012. -- 63 б.

7.Абрамов В.Ю. Страхование: теория и практика / В. Ю. Абрамов. -- М.: Волтерс Клувер, 2007. -- 358 с.

8.Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право. Договоры о выполнении работ и оказании услуг. Книга 3 (издание дополненное, исправленное) / Брагинский М.И., Витрянский В.В. -- Статут, 2002. -- С. 315.

9.Волкова И.А. Страхование профессиональной имущественной ответственности: проблемы определения понятийного аппарата // Вестн. Волгогр. гос. ун-та. Сер. 5, Юриспруд. 2011. № 1 (14). -- С. 129.

10.Баширова А.Х. Предмет и объект как элементы договора об обязательном страховании гражданской ответственности владельца опасного объекта за причинение вреда в результате аварии на опасном объекте // Вестник Тюменского государственного университета. 2012. - №3. -- С. 156.

11.Зокиров И.Б. Фуқаролик ҳуқуқи. I қисм. Қайта ишланган ва тўлдирилган бешинчи нашр.-Тошкент: ТДЮИ, 2009.-476 б.

12.Дедиков С.В. Договоры имущественного и морского страхования: сравнительное исследование / С.В. Дедиков // Хозяйство и право. -- 2006. -- №4. -- С. 28.

13.Четырус Е.И. Страхование гражданско-правовой ответственности за причинение вреда: дис. ... канд. юрид. наук. -- М.: 2015. -- 30 б.

14.Ҳалиқулова Гулзода Таджимуратовна. Суғурта тизими ва унинг амал қилиш механизмининг такомиллаштириш. Иқтисод фанлари бўйича диссертация. --Тошкент, 2019. --Б.52

15.Махмудов Дилмурод Розметович. Суғурта бозорининг профессионал иштирокчилари томонидан кўрсатиладиган хизматларни фуқаролик-ҳуқуқий тартибга солиш. Юридик фанлари бўйича дисс. (PhD) - -Тошкент, 2018. --Б.25

16.Risk Management and Insurance / Scott E. Harrington, Gregory R. Nichaus. McGraw-Hill, 2003. P. 501 — 516.